

Herinnering aan Jappenkamp Nagasaki, 65 jaar later nadat Japan de VS had aangevallen in 1941, breidde de oorlog in Europa zich uit tot Azië. Oud-marineman Henk Kleijn, toen zestien jaar oud, was op dat moment net een half jaar in dienst van de Koninklijke Marine waar hij als stoker werkte. Kleijn: "Je was nog zo jong en niet wijs. 'We zullen ze wel even op hun donder geven', dachten we. Maar de Jappen waren veel te sterk." In korte tijd veroverde Japan vrijwel heel Azië. De Geallieerden verloren de Slag in de Javazee en de Japanse landingen op Java werden al gauw een feit. Kleijn vervolgt: "Wij moesten toen evacueren. Vanuit Soerabaja, reisden we per trein naar Tjilatjap. Hier werden wij in groepjes verdeeld. Wij kwamen terecht op koopvaardijchip Duijmaer van Twist van de KPM (Koninklijke Pakketvaart Maatschappij) waarmee we naar Australië zouden varen. Toen we onderweg waren, zagen wij een Japans vliegtuig aanvliegen en weer verdwijnen. Dat was foute boel! En ja hoor. Niet lang daarna zagen wij die dreigend uitziende zware kruisers opdoemen. Al gauw kwamen ze bij ons aan boord, namens het commando over en wij werden krijgsgevangenen gemaakt." Slechte behandeling De Japanners namen de gevangenen mee naar Makassar, de hoofdstad van het Indische eiland Celebes (tegenwoordig Sulawesi). De Japanners hadden die stad al eerder veroverd. Kleijn zucht en vertelt: "Wij werden in Makassar in een gevangenis gegooid. Met te veel mensen werden we in te kleine cellen gestopt. De behandeling was niet best. We werden gevoederd als beesten. Wij kregen rijst te eten maar omdat er geen borden waren, moesten we dit in een zakdoek, pet of onze handen gooien." De gevangenen werden na enkele weken naar een oude KNIL-kazerne overgeplaatst. Dit was wat beter. Het havengebied en andere delen van de stad waren gebombardeerd. Ze werden daarom aan het werk gezet om puin te ruimen en huizen op te knappen voor de Jappen. Het leven in die kazerne was hard, maar beter dan in de gevangenis. Om het kamp was een schutting van bilik (gevlochten bamboe, red.) aangebracht maar de krijgsgevangenen konden zich binnen die schutting vrij bewegen. Vluchten was er niet bij. "Dat kon je wel vergeten", haalt Kleijn de meedogenloze waarschuwing op. "Als je gepakt werd, onthoofden ze je. Ze zeiden: als je vlucht, straffen we de vijf mensen links en rechts van je ook. Dat is ook gebeurd met enkelen, dus we haalden het niet in ons hoofd om te vluchten. Overleven is het enige waar je aan dacht. Na ongeveer een half jaar moest een groep van zo'n 800 Nederlanders, Engelsen en Amerikanen op transport naar Japan. "Overleven is het enige waar ik aan dacht" Krijgsgevangenkamp Fukuoka te Nagasaki "De dag dat the Fat Man Nagasaki raakte, zal ik nooit meer vergeten." Oud-marineman Henk Kleijn (85), overleefde de atoombom die 65 jaar geleden op Nagasaki werd geworpen. Kleijn was toen twintig jaar oud en krijgsgevangene in een Jappenkamp. "De behandeling van de wrede Jappen was echt slecht. Humor en mooie momenten hebben ons door de periode heen gesleept." Tekst: Anne Catherine de Leeuw/Foto's: archief Henk Kleijn, NIMH14Van Boord Historie

Daar zat Kleijn ook bij. Eerst kregen ze dunne katoenen matrozen-uniformen aan van de KPM. Daarna werden ze naar de haven gedirigeerd en aan boord van een oud Japans passagiersschip gebracht. De gevangenen zaten in het ruim en mochten tijdens de reis om beurten aan dek. "We zagen dat het schip een zigzagkoers voer. Achteraf gezien was dat nog onze redding, want we hoorden later dat de Geallieerden veel onderzeeboten hadden getorpedeerd." Kamp Fukuoka 2 Na een dag of tien kwam een aan het eind van de reis in Koyagishima, een eiland in de baai van Nagasaki. Nagasaki zelf lag verderop op een afstand van ongeveer vijf à zes mijl. De krijgsgevangenen werden ondergebracht in POW (Prisoner of War) kamp 2 oftewel Kamp 'Fukuoka 2'. Het kamp bestond uit een houten gebouw met daarin slaapzalen. 56 man per zaal. Er zaten Hollanders, Indiërs, Amerikanen, Engelsen en Ieren. "Kleijn herinnert zich nog precies hoe slecht ze behandeld werden door de Jappen. "Jonge en oude militairen kregen regelmatig stokslagen. Het eten bestond uit rijst met een stukje vis en een

groentesoepje met zeewier en een paar stukjes lobak (radijssoort, red.) erin.” “Ikzelf en nog een aantal bleven hier tot het eind van de oorlog. Vele anderen werden in de loop der tijd elders heengebracht. Naar een fabriek, werf of steenkoolmijn.” Kleijn werd tewerkgesteld op de Kawanami scheepswerf op het eiland waar hij klinker werd. ‘s Morgens na het eten marcheerde hij naar de werf en werden hij overgedragen aan de werkbazen. “Ik werkte in een dok aan de schepen. ‘s Avonds gingen we op dezelfde manier terug naar het kamp. Dit gebeurde dag in dag uit. Gelukkig waren we op zondag vrij.” “Om onszelf een beetje te vermaken organiseerden wij een paar keer per jaar wat shows met dans en zang begeleid door zelfgemaakte muziekinstrumenten.” Ook voerden de gevangenen sketches op. “Onze humor en momenten met elkaar hebben ons toch door die periode heen gesleept”, zegt Kleijn. Bij tijd en wijle liepen er een tweetal Engelsen langs de zalen. Die bleven dan in de deuropening staan en zongen een paar liederen. “Heel mooi en heel ontroerende muziek. Als beloning voor hun optredens kregen ze dan, als het gemist kon worden, een lepeltje rijst of een sigarettenpeuk wat heel kostbaar was. Ze deden deze dingen, volgens mij, voor hun zieke en verzwakte maten.” Fat Man De dag van de bom op 9 augustus 1945 zal Kleijn nooit vergeten. De gedetineerden waren toen inmiddels al gewend aan luchtalarmen en bombardementen op de stad Nagasaki. Tijdens zo’n luchtalarm moesten ze de schuilkelders in, van waaruit ze de aanvallen volgden. Kleijn zag dan de B 29 bommenwerpers (Flying Fortress) overvliegen en hun bommen boven de stad Nagasaki loslaten. Daarna zag hij de flitsen en hoorde de inslagen. Maar vaak vlogen ze ook alleen maar over. Zoals ook op die bewuste dag. Er werd twee keer alarm geslagen. “Toen de tweede keer het alarm ging, dacht ik: ‘die vliegt wel weer over’. Ik ging door met werken onder een schip in het dok. Ik herinner me een witte flits met direct erachteraan een verschrikkelijke explosie. Daarna was er een hoop lawaai.” Kleijn dacht eerst dat er een munitiedepot was opgeblazen. Zo hard was het geluid. Het glazen dak van het dok bleek nog het gevaarlijkste want vlijmscherpe glasstukken vielen naar beneden. Buiten het dok stonden andere overlevenden met wie Kleijn naar het kamp werd teruggebracht. “De eerstvolgende dagen bleven wij in het kamp. Er gingen geruchten dat de Amerikanen waren geland en hen zouden komen bevrijden. De krijgsgevangenen hoefden niet meer terug naar de werf. Enkele dagen later vloog een Amerikaans jachtvliegtuig over het kamp en liet een medicijn tasje van het Rode Kruis vallen. Hierin zat een bericht met informatie over de situatie. Japan had zich overgegeven en de bom was een atoombom. “Het was verboden om naar de stad Nagasaki te gaan in verband met alle mogelijke besmetting.” Bevrijding en toen kwamen de Amerikaanse vliegtuigen die oliedrums vol met spullen zoals voeding, kleding, schoenen en sigaretten dropte”, vertelt Kleijn. Ze kwamen per rode, witte, blauwe en zelfs oranje parachutes naar beneden. “Fantastisch gezicht was dat! In no time liepen wij er als Amerikaanse GI’s bij. Alles spiksplinternieuw nieuw! Hierdoor kreeg ik echt het gevoel weer vrij te zijn. Wij waren de overwinnaars en de Jappen de verliezers. Heerlijk! Van de ene op de andere dag veranderden zij van wrede onmenselijke in zielige karikaturen.” De bevrijde krijgsgevangenen werden ontsmet in de haven van Nagasaki waarna Kleijn uiteindelijk op Makassar terecht kwam, waar voor hem de oorlog definitief eindigde. “De tijd in de kampen was erg zwaar en het meemaken van een atoombom is natuurlijk niet niks”, kijkt hij later terug. “Veel later, ver na de oorlog, begreep ik aan wat voor een ramp ik ontsnapt was. Het dok heeft mij het leven gered, aangezien de betonnen stokdeuren de radioactieve straling heeft tegengehouden. Daardoor heb ik er geen ziektes aan overgehouden. Ik besef me nu dat ik al die tijdecht een beschermengel bij me heb gehad.” Kleijn’s stem slaat over en hij raakt wat geëmotioneerd. “Vele andere collega’s daarentegen, zijn helaas wel verongelukt op die werf en andere kampen of later overleden aan straling. Vooral die jongens van Fukuoka Kamp 14. Die lag midden in het getroffen gebied in Nagasaki. Daar zijn heel veel doden gevallen. Ik zie ze nog lopen met hun verbrande gezichten. Vreselijk, wat een immense pijn moeten zij gehad hebben! Ik zag hen bij het ontsmetten in

Nagasaki. Ik vraag me nu af hoe het hen toen is vergaan? Ik draag dit verhaal dan ook aan hen op zodat ook deze mensen die voor Nederlands-Indië vochten, herdacht blijven”, besluit Kleijn. Op 6 augustus wierpen de Amerikanen de uraniumbom “Little Boy” (uraniumbom) af op Hiroshima. Drie dagen later werd de atoombom “Fat Man” op Nagasaki afgevuurd. Door de wind kwam deze bom niet midden in de stad terecht, maar de bom was evengoed krachtig genoeg om in één klap ongeveer 40.000 mensen te doden. Vrijwel direct na de laatste bom, gaf Japan zich over aan de Geallieerden. In totaal zijn er als gevolg van de explosie en de na-effecten van de radioactieve stralingen meer dan 200.000 mensen om het leven gekomen. Van Boord15Historie “Niet lang daarna zagen wij die dreigend uitziende zware kruisers opdoemen.”